

Vurgulanmış Dişillğin Madun Dişillikleri Olarak Mülteci Kadınlar: Suriyeli Mülteci Kadınlara Yönelik Tutumlar

Tuğba METİN AÇER^{1,*}, Pınar ENNELİ GÜÇLÜER¹

¹*Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü, Bolu, Türkiye*

**tugba.metin@ibu.edu.tr*

ÖZET

Bu çalışmada, İstanbul'un en muhafazakâr ve yoksul ilçelerinden biri olan Esenler'de yaşayan kadınların komşuluk ettikleri Suriyeli mülteci kadınlara yönelik tutumları analiz edilmiştir. Konu, Connell'in "Toplumsal Cinsiyet Hiyerarşisi" kuramındaki, hegemonyacı erilliğin bir tamamlayıcısı olan "vurgulanmış dişillik" in, diğer "madun dişillik" e yönelik eleştirel tutumu bağlamında ele alınmıştır. Makalenin argümanı ise, vurgulanmış dişillik ile, madun dişillik arasındaki farklılıklar, "Toplumsal Cinsiyet Hiyerarşisi" kavramsallaştırmasında ortaya koyulduğu kadar zıt ve birbirini dışlar nitelikte olmak durumunda değildir. Bir başka deyişle, madun her zaman heteroseksüel hegemonyacı sistemi temelden tehdit edici nitelikleri taşımaz ve bu cinsiyet rejimi altında daha gri alanları doldurabilir. Nitekim bu araştırmada, kadınların Müslümanlığı, kendi vurgulanmış dişilliklerini kurmada önemli bir unsur gördükleri tespit edilmiştir. Dahası, madun dişillik olarak onlar gibi Müslüman olan Suriyeli kadınları, Müslüman olmayan değil de, yeterince ve layıkıyla Müslüman olmayan olarak tanımlamaktadırlar. Bunu da, namuslu olmak, iyi bir eş olmak, ev içi rolleri layıkıyla yerine getirmek ve vatanına yeterince sahip çıkmak üzerinden ortaya koymuşlardır. Nitel araştırma yöntemi kullanılarak 47 kadın ile yapılan derinlemesine görüşmelerden elde edilen bulgular, dişilliklerini Müslümanlık üzerinden tanımlayan kadınların, yine kendi gibi Müslüman, ama yoksul ve mülteci Suriyeli kadınları iffet, namus, kadınlık rolleri vb. bakımından toplumsal hiyerarşide nasıl daha altta konumlandıklarına işaret etmektedir.

Anahtar kelimeler: Toplumsal cinsiyet hiyerarşisi, Vurgulanmış dişillik, Madun dişillik, Suriyeli mülteci kadın, İstanbul.

Refugee Women as Subaltern Femininity of Emphasized Femininity: Attitudes Towards Syrian Refugee Women

ABSTRACT

In this study, the attitudes of the women living in Esenler, one of the most conservative and poor cities of Istanbul, to the Syrian refugee women that they neighbored were analyzed. The Issue has been addressed in the context of the critical attitude of the “emphasized femininity”, which is a complement to the “hegemonic masculinity”, in Connell’s “Gender Hierarchy Theory”, to the other “subaltern femininity”. The argument of this article is that the differences between the emphasized femininity and subaltern femininity do not have to be as contrary and mutually exclusive as the conceptualization of the “Gender Hierarchy”. In other words, the subaltern does not always have threatening qualities based on the heterosexual hegemonic system and it can fill the gray areas under this regime. As a matter of fact, in this research, it has been determined that women see Muslims as an important element in establishing their emphasized femininity. Moreover, women define Syrian women as women who are not Muslim, not enough Muslim. Being an adequate Muslim woman is defined as being honest, being a good wife, fulfilling domestic roles properly and having enough of her homeland. The findings obtained from in-depth interviews with 47 women using qualitative research methods, the women who define femininity through Islam, the women who are Muslim, but poor and asylum-seekers, the Syrian women, the virtues, the roles of women, and so on. it points out how they position themselves at the bottom of the social hierarchy.

Keywords: *Gender Hierarchy, Emphasised Femininity, Subaltern Femininity, Syrian Refugee Woman, İstanbul.*

GİRİŞ

İnsanlık tarihi kadar eski olan göç olgusu, küresel bütünleşme sürecinin bir sonucu olarak 21. yüzyılda oldukça büyük bir ivme kazanmıştır (Giddens, 2013:717). Genel anlamıyla göç, “*ekonomik, toplumsal ve siyasi nedenlerle insanların bireysel ve kitlesel olarak yer değiştirme eylemi*” olarak tanımlanabilir (Şahin, 2001:59). Bir göçmen kategorisi olarak tanımlanan mültecilik ise, zorla veya zorlu koşullar altında daha iyi ve güvenli bir yaşam için bir yer değiştirme eyleminde bulunma durumuna işaret eder (Göker & Keskin, 2016). İnsanları zorunlu koşullar altında kitlesel olarak yer değiştirmeye zorlayan nedenlerin başında ise savaşlar ve iç çatışmalar bulunmaktadır (O. Deniz, 2009; Göker & Keskin, 2016; Tunç, 2015). 15 Mart 2011 yılında Suriye’de patlak veren iç savaş, dört milyon kişiyi mülteci durumuna düşürmüş, ülkelerinden göç etmeye zorlamıştır.

Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği’nin 2016 yılında yayınladığı raporun verilerine göre, Türkiye en fazla Suriyeli mülteci ağırlayan ülkedir (UNHCR, 2016). 1 Mart 2018 tarihi itibarıyla İç İşleri Bakanlığı tarafından yayınlanan rapora göre ise Türkiye’de kayıtlı 1.919.285’i erkek, 1.621.263’ü kadın olmak üzere toplam Suriyeli mülteci sayısı 3.540.648 kişidir (MültecilerDerneği, 2018). İstanbul ise (549.572 kişi) en çok Suriyeli mültecinin yaşadığı ildir (MültecilerDerneği, 2018).

Toplumsal değişimin neden olduğu kolektif bir eylem olan göç, hem göç alan hem de göç veren ülkedeki toplumu etkiler (Castles & Miller, 2008:29). Göç eden kişiler ve göç alan ülkede yaşayan kişiler arasındaki etkileşim; kültürel değişim, uyum ve bununla ilgili sorunları gündeme getirir (Akıncı, Nergiz, & Gedik, 2015:68; Çömez Polat & Kaya, 2017; Harunoğulları & Cengiz, 2014). Türkiye’deki Suriyeli mültecilerin %15’i kamplarda yaşarken, %85 gibi büyük bir kısmı kamp dışında şehir merkezlerinde yaşamlarını sürdürmeye çalışmaktadır (Erdoğan, 2014; Tunç, 2015:41). Türkiye’de yaşayan Suriyeliler’in toplumsal sorunları yaşayan en büyük kısmı ise kamp dışında yani şehir merkezinde yaşayan mültecilerdir (Oytun & Gündoğar, 2015:10). Örneğin, Hatay’da şehir merkezinde yaşayan mülteciler ile Harunoğulları ve Cengiz (2014) tarafından yapılan nitel çalışmada, Suriyeli mültecilerin kültürel, sosyal ve dilsel farklılıklardan dolayı yaşadığı sorunlara toplumsal entegrasyon bağlamında dikkat çekilerek, onların mekansal dağılımının nasıl etkilenildiğine odaklanılmıştır. Bu doğrultuda mültecilerin büyük bir toplumsal dışlanma hissiyatına sahip olduğu ve şehrin sosyo-ekonomik düzeyi en düşük mahallerinde kümelenme eğilimi taşıdıklarının altı çizilmiştir (Harunoğulları & Cengiz, 2014:317). Suriyeli mültecilere yönelik doğrudan dışlama pratiği olmasa bile ötekileştirici söylemler de toplumsal etkileşimin farklı bir boyutudur. Farklı şehirlerden gelen üniversite öğrencilerinin Suriyeli mültecilere yönelik ötekileştirici söylemlerinin Çömez Polat ve Kaya (2017:46) tarafından analiz edildiği çalışmada ise, “Suriyeli hırsız”, “Suriyeli dilenci”, “Suriyeli mahallesi” gibi yaftalamaların ve olumsuz özelliklerin Suriyeliler ile özdeşleştirilmesinde işlevsel olduğu ortaya konmuştur. Öyle ki medyada çıkan haberler bu algıların oluşmasına oldukça katkı sağlaması bir başka önemli husustur (Çömez Polat & Kaya, 2017).

Toplumsal uyum ve çatışma ile ilgili yapılan gerek saha çalışmaları, gerekse basında çıkan haberler Suriyeli mülteci kadınların yaşadığı sorunların erkeklerin yaşadığı sorunlardan daha farklı bir boyutta olduğunu ve bir eşitsizlik kategorisi olarak toplumsal cinsiyetin bu farklılığı daha katmerli hale getirdiğine işaret etmektedir. Bu doğrultuda genelde Suriyeli mülteciler, özelde ise Suriyeli mülteci kadınlar üzerine yapılan çalışmalarda, göçmenlerin entegrasyonu, ayrımcılık ve toplumsal dışlanma gibi unsurlar merkeze alarak analizler yapılmaktadır. Bu çalışmada ise Suriyeli kadınların göç ettikleri yerde toplumsal cinsiyet ilişkileri bağlamında nasıl konumlandırıldıkları ve bu çerçevede var olan toplumsal cinsiyet rejimini nasıl dönüştürdükleri analiz edilecektir. Bu doğrultuda bir sonraki bölümde

Türkiye’de Suriyeli Mülteci kadınların durumu ele alınarak araştırma sorunsalının oturduğu temel ifade edilemeye çalışılacaktır. Makalenin bir sonraki bölümde ise araştırmanın kuramsal dayanağı olan Connell’in “*Toplumsal Cinsiyet Hiyerarşisi Kuramı*” ele alınacak, akabinde araştırmanın metodolojisi hakkında bilgi verilecek ve son olarak saha çalışmasından elde edilen bulgular değerlendirilecektir.

Toplumsal Önyargılar ve Ayrımcılık Ekseninde Türkiye’ye Göç Eden Suriyeli Kadın Mültecilerin Durumu

Suriye’de yaşanan iç savaş başta kadınlar ve çocuklar olmak üzere Suriye halkını derinden etkilemiştir (AFAD, 2014). Türkiye’deki Suriyeliler içinde özel ve bakım ve koruma gerektiren çocuk ve kadınların oranı %75’in üzerindedir (Barın, 2015; Kirişçi, 2014). (Erdoğan, 2014:13). Göçün yarattığı olumsuz yaşam koşullarının yanı sıra toplumsal cinsiyet faktörü ile birlikte kadınların çok boyutlu eşitsizlik sarmalının içine düştükleri söylenebilir. Kadınların gerek geldikleri toplumda yaşadıkları toplumsal cinsiyet temelli ayrımcılık, gerekse göç ettikleri ülkede egemen toplumsal cinsiyet kalıplarından kaynaklanan farklılıklar ve önyargılar, mülteci kadınların yaşadığı sorunları kendileriyle aynı konumda olan erkeklerden daha farklı dinamikler etrafında sorgulanmasını gerektirmektedir.

Öte yandan bazı olgusal veriler, Suriyeli kadınların yaşam zorluklarıyla başa çıkmak için evliliği tercih ettiklerine işaret etmektedir. Türkiye’de yabancı gelinler uyruklarına göre incelendiğinde, %19,4’lük bir oranla Suriyeli gelinlerin ilk sırada olduğu görülmektedir (TUİK, 2018). Ancak Suriyeli kadınlar, bu resmi istatistiklerin ötesinde kayıtlara geçmeyen, Türk Medeni Kanunu’na göre legal olmayan ikinci bir eş, yani kuma olmayı da tercih edebilmekte ya da bu duruma zorlanabilmektedirler. Hatta kuma meselesi ticari bir boyuta da geçmiş durumdadır. Suriye’den getirilen kadınlar, komisyoncular vasıtasıyla Türk erkekleriyle tanıştırılıp para karşılığında evlendirilmekte, çoğu zaman bu Suriyeli kumalar evde yardımcı eleman olarak çalıştırılmaktadır (KARAR, 2015; Kivilcim, 2016; Özmenek Çarmıklı, 2015). Yaşam zorluklarını erkeklerden daha farklı yaşayan kadınlar, kuma olma durumunda bırakılmanın yanı sıra fuhuş ve cinsel istismar gibi durumlarıyla başa çıkmak zorundadır. Basında çıkan haberler Suriyeli kadınların para karşılığında kamplarda ve pavyonlarda satılarak fuhuş batağına sürüldüğünü (Cumhuriyet, 2015; T24, 2015), yine kamplarda tecavüze maruz kaldıklarını göstermektedir (Agos, 2014).

Gerek yapılan saha çalışmalarında, gerekse basında çıkan haberler, Suriyeli kadınların kadın olmaları nedeniyle yaşadığı zorlukları ortaya koymaktadır (Erdoğan, 2014; Kivilcim, 2016). Örneğin; BBC’nin yayınladığı bir haberde Suriye’de kadınlar Birleşmiş Milletler ve diğer kuruluşlar adına yardım taşıyan kişilerin, insani yardım karşılığında cinsel ilişki talep ettikleri belirtilmiştir (BBC, 2018).

Suriyeli mülteci kadınların yaşadıkları zorluklar yalnızca erkeklerin uyguladığı baskı, fiziksel ve cinsel şiddetle sınırlı değildir. Kadınlar ataerkil sistemin yeniden üreticisi olan ve onu sürdüren geleneksel yapının taşıyıcısı olan hemcinsleri tarafından da baskı ve ayrımcılığa maruz kalmaktadır. Türkiye’de yaşayan kadınlar sıklıkla Suriyeli kadınlara yönelik “*kişisel bakımlarına önem verip, evlerine önem vermedikleri*”, “*bakımlı Suriyeli kadınların erkekleri baştan çıkarttıkları*”, “*kuma geldikleri*” ya da “*geleceğin teröristlerini doğurdıkları*” gibi toplumsal cinsiyet rolleri temelinde kurulan kültürel olarak aşağılayıcı ve dışlayıcı söylemleri dile getirmektedirler ve bu tür söylemler gittikçe yükselişe geçmektedir (Karakaya, 2017). Özellikle kamp dışında yaşayan kadınlar, komşuları tarafından bu tür söylemelerin doğrudan hedefi haline gelebilmektedir.

Erdoğan (2014) tarafından Türkiye’de yaşayanların Suriyelileri “sosyal kabul” düzeyinin araştırıldığı çalışmanın sonuçları, Suriyeliler konusunda zaman zaman ırkçılığa ve nefrete varan söylemlere rağmen toplumsal kabul düzeyinin oldukça yüksek olduğunu ortaya koymaktadır. Ancak sınır komşuluğu, etnik ve dini yakınlığa rağmen Suriyelileri kültürel olarak yakın bulanların oranı sadece %17’dir (Erdoğan, 2014:7). Kültürel farklılığın en büyük kaynağı olan ve Türkiye’de resmi olarak izin verilmeyen çok eşlilik ve çocuk yaşta evlilik toplumsal gerilimin artmasındaki en büyük etkenlerden biridir (Kirişçi, 2014). Hatay ve Kilis gibi sınır bölgelerindeki boşanma ve kadın depresyonuna dikkat çeken Kirişçi (2014:37), yerel halkın kadınları ile Suriyeli kadınlar arasındaki gerilimin kaynağına işaret etmektedir. Yine Küçükşen (2017:2409) tarafından Suriyeli mülteci kadınların sosyal dışlanması ile ilgili yapılan nitel bir çalışmada, Suriyeliler’in göç ettiği mahallede, mahalle sakini kadınların Suriyeli kadınların süse daha çok önem verdiğini ileri sürüp, “*savaştan kaçarken, makyaj çantalarını unutmamışlar*” diyerek nasıl ötekileştirici bir söylem içerisinde bulduklarını gösterilmiştir. Dolayısıyla Türkiye’nin diğer bölgelerinde yaşayan kadınlar, bu önyargıların sarmalının içinde Suriyeli kadınları değerlendirme eğilimi taşımakta ve aile yapılarına bir tehdit unsuru olarak görmektedirler. Küçükşen (2017), Suriyeli kadınların yaşadıkları zorlukları, bireylerin ya da grupların göç sonrası yaşadığı entegrasyon problemlerini açıklamak için kullanılan sosyal dışlanma kavramsallaştırmasıyla ele almıştır.

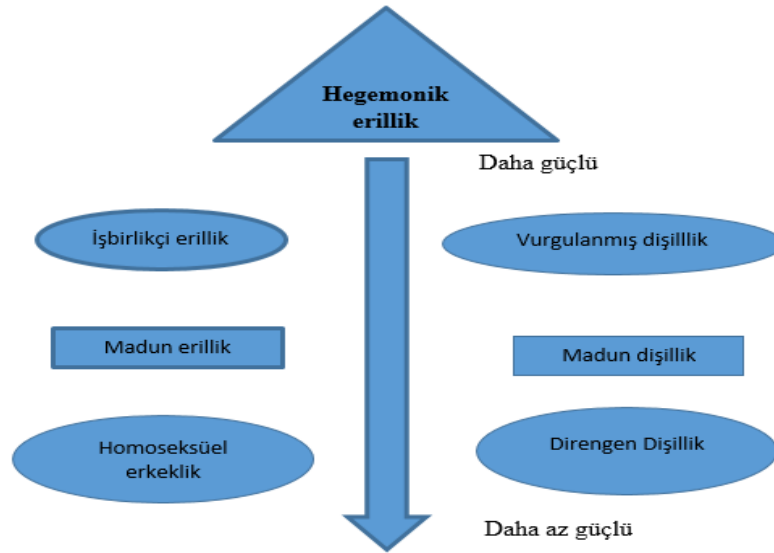
Suriyeli kadınların durumuyla ilgili çalışmalar genel olarak değerlendirildiğinde, bu çalışmaların, Suriyeli mülteci kadınların erkeklerden farklı sorunlar yaşadığı ortaya konduğu görülmektedir. Ancak yapılan analizlere bakıldığında ise toplumsal cinsiyet rejiminin göz ardı edilerek, yaşanan sorunların göç, toplumsal entegrasyon ve sosyal dışlanma bağlamında analiz edilmesi dikkat çekicidir. Bu çalışma Esenerler gibi İslami muhafazakarlık düzeyinin oldukça yüksek olduğu bir ilçede yaşayan kadınların, kendileri gibi Müslüman olan Suriyeli mülteci kadınlara yönelik ötekileştirici tutumlarının, sosyo-kültürel farklılıklardan kaynaklı sosyal entegrasyon sorunsalının ötesinde, toplumsal cinsiyet düzeninin kadınlar tarafından bizzat nasıl yapılandırıldığına dikkat çekmesi bakımından önem taşımaktadır.

Teorik Çerçeve: Toplumsal Cinsiyet Hiyerarşisi

Connell (1998)’in “*Toplumsal Cinsiyet ve İktidar*” adlı eserinde ele aldığı Toplumsal Cinsiyet Hiyerarşisi Kuramı, toplumsal cinsiyet tartışmalarına farklı bir boyut kazandırmıştır. Connell, erkeklik ve kadınlığın farklı toplumsal ifadelerinin ortaya çıkardığı ideal tiplerin, toplumsal cinsiyet hiyerarşisi bağlamında sıralandığını öne sürer (Giddens, 2017:657). Hiyerarşinin en tepesinde bulunan hegemonik erkeklik, diğer ideal tipleri tahakküm altına almıştır. Bu kuramın merkezi teması olan “hegemonik erkeklik” kavramsallaştırmasının yanı sıra bu hiyerarşide bulunan hegemonik ve madun dişilliklerin de kendi arasındaki hiyerarşi daha çok dikkat çekmeye başlamıştır (Budgeon, 2014; Robert W Connell & Messerschmidt, 2005; Schippers, 2007).

Connell (1998:208)’ göre toplumsal cinsiyet, “*İnsanların eril ve dişil olarak, üremeye dayalı bölünmesi kapsamında veya bu bölünmeyle bağlantılı olarak örgütlenmiş pratik*” anlamına gelmektedir. Ancak Connell (1998:208) eril ve dişil ikiliğinin tuzağına düşmeme noktasına da işaret ederek, toplumsal cinsiyet pratiğinin üç ya da yirmi toplumsal kategori kapsamında ele alınabileceğini ifade eder (örneğin; lezbiyenler, genç kadınlar, yaşlı erkekler, homoseksüeller vb. birçok kategori). Bu kategoriler belirli toplumsal cinsiyet hiyerarşisi düzeninde sıralanır. Dolayısıyla hiyerarşiyi yaratan eşitsizliğin, erkeklerin elindeki toplumsal güç olduğu söylenebilir (Giddens, 2017:655).

Connell (1998:154), merkezinde erkeklerin elindeki toplumsal gücün olduğu, toplumsal cinsiyet düzenini ya da toplumsal cinsiyet rejimini yapılandıran üç ana unsur olduğuna işaret eder. Bunlar: emek, iktidar ve kateksis. *Emek*, toplumsal cinsiyete göre işbölümünün farklılığını ifade eder. Connell (1998:154) toplumsal cinsiyete dayalı uzlaşımals işbölümünü elektrik süpürgesi örneğini vererek açıklar. Elektrik süpürgesi ve çamaşır makinesi gibi hem erkekler hem de kadınlar tarafından çalıştırılabilir aygıtların yalnızca evin tek bir bireyi (kadın) tarafından kullanılabilir bir şekilde tasarlanıp, piyasa tarafından pazarlanmasını bu uzlaşımals iş bölümünün getirdiği emek sömürüsüne bağlar. Toplumsal cinsiyet düzeninin bir başka unsuru olan *iktidar*, toplumsal cinsiyet ilişkilerinde erkeklere kendi sınırlarını üreten yollarla güç sağlanmasını ifade eder (R. W. Connell, 1998:166). İktidar ve şiddet, devlet, ordu ve aile gibi kurumsal yapılanmalardaki toplumsal ilişkiler vasıtasıyla sürdürülmektedir (Giddens, 2017:656). *Kateksis* ise bir kişinin başka bir kişiye duygusal bağlanımı temelinde örgütlenen toplumsal ilişkileri ifade etmektedir (R. W. Connell, 1998:171). Giddens (2017:656)'a göre Connell toplumun bu üç alanında yapılanan cinsiyet ilişkilerinin oluşturduğu düzeni toplumsal cinsiyet düzenini ve özel bir kurum gibi daha küçük ortamlardaki işleyişini ifade etmek için ise cinsiyet rejimi terimini kullanmaktadır.

Şekil 1: Connell'in Toplumsal Cinsiyet Hiyerarşisi

Connell'in Toplumsal Cinsiyet Hiyerarşisi Kuramı'nda hiyerarşinin en tepesinde toplumsal gücü tekelinde bulunduran hegemonik erillik bulunmaktadır (Giddens, 2017:657). Connell'a göre hegemoni zorlama ile desteklenen üstünlük anlamına gelse de şiddeti içermez, daha ziyade toplumsal kurumlar vasıtasıyla meşrulaştırılan ve kültür yoluyla inşa edilen üstünlük anlamına gelmektedir (Robert W Connell & Messerschmidt, 2005:832). Giddens (2017:657), Connell'in hegemonik erelliğin, öncelikle heteroseksüellik, evlilik ve bunun yanı sıra ücretli iş, otorite, güç ve fiziksel dayanıklılıkla ilişkilendirdiğini belirtir. Hegemonik erilliği tamamlayan ve ona boyun eğen dişi kimliğe ise Connell " vurgulanmış dişillik" adını vermektedir (Haşar, 2017:317). Hegemonik erillik ile vurgulanmışlık dişillik arasında bir uyum söz konusudur. Bu uyum doğrultusunda erkeklerin kadınlar üzerindeki iktidarını pekiştiren ve kurumsallaştıran pratikler muhafaza edilir (Belek, 2013:24). Yani Vurgulanmış dişillik hegemonik erilliğin amaçları, menfaatleri ve istekleri doğrultusunda şekil alır (Giddens, 2017:657). Ancak hegemonik erilliğe direnen başka dişillikler de bulunmaktadır. Bunlar madun dişillik ve direngen dişilliklerdir. Bu ikincil dişillikler denilen dişillikler, direnme potansiyeli taşıyan eril gücü tehdit eden dişilliklerdir (Haşar, 2017, pp. 317-318).

Toplumsal cinsiyet rejiminin işleyişi devletlere, şehirlere, semtlere, hatta aileye göre bile değişebilmektedir (Giddens, 2017:656). Başka bir ifadeyle “eril” ve “dişil” kategorileri belirli bir ikiliğe işaret eder. Ancak Connell (1998:204)’a göre “erkekler” ve “kadınlar” kategorisi söz konusu ikilikten daha zengin ve karmaşık bir muhtevaya sahip olmakla birlikte belirli bir yer ve zamanda kültürel bir içerik de barındırmaktadır. Bu bağlamda Connell, cinsiyet düzenini statik olarak görmek yerine dinamik ve devingen olarak görmektedir (Giddens, 2017:657). Dolayısıyla toplumsal cinsiyet hiyerarşisini daha bütünlükçü bir şekilde anlamak için baskın grupların gücü kadar bağımlı ve alt grupların da toplumsal cinsiyet dinamiklerinin birbirini nasıl kurucu bir rol üstelendiklerinin anlaşılması gerekmektedir (Robert W Connell & Messerschmidt, 2005:848). Connell’in toplumsal Cinsiyet Hiyerarşisi yaklaşımına eleştiriler de bulunmaktadır. Örneğin, Schippers (2007)’e göre kadınlar, erkekler ve diğerleri arasındaki kaynaklara ulaşım ve güç dengesizliklerinin doğurduğu yerel, bölgesel ve küresel ilişki ağlarının ortaya çıkardığı yeni dinamiklerin sorgulanması gerekmektedir. Christensen and Jensen (2014) ise kesişimselliği bir araç olarak kullanılarak hiyerarşi yaratan (ırk, etnisite, sınıf, yaş gibi) toplumsal kategorilerin önemine işaret eder. Esenler gibi İslami muhafazakar olarak tanımlanan bir semtte Toplumsal Cinsiyet Hiyerarşisinin farklı dinamikler (göç, inanç vd.) bağlamında şekillendiği söylenebilir. Bu bağlamda Esenler’de yaşayan ve vurgulanmış dişilliği temsil eden Müslüman kadınların başka bir Müslüman grubu oluşturan Suriyeli mülteci kadınlara yönelik tutumları bu kuramsal yaklaşım çerçevesinde analiz edilmeye çalışılacak ve madun dişilliğin her koşulda erillğe direnmesinin şart olmadığı, hatta vurgulanmış dişilliğin kendini ortaya koyduğu çerçeveyi yine o geleneksel kurallarla güçlendirmeye yarayabileceğinin altı çizilecektir.

METODOLOJİ

Çalışma 2015 Mayıs-Eylül arasında İstanbul’un yoğun göç alan ilçelerinden biri olan Esenler’de yapılan saha çalışmasının bulgularına dayanmaktadır. Bir “göç kenti” olarak adlandırılan Esenler, Türkiye’nin hemen hemen her bölgesinden göç almış ve almaya da devam etmektedir (Adıgüzel, 2012:167). Ayrıca Esenler, Suriye’de yaşanan iç savaş ile birlikte Suriyeli göçmenlerin tercih ettikleri ilçelerden başta gelenidir. Marmara Belediye Birliği’nin 2017 yılında Suriyeli mülteciler ile ilgili yayınlanan raporun bulgularına göre, Suriyeli mülteciler İstanbul’un en yaşam kalitesi bakımından en düşük ilçelerinden biri olan Esenler’i yerleşmek için öncelikli olarak tercih etmektedirler (Erdoğan, 2017:30).

Tablo 1: Marmara Belediyeler Birliği’nin 2017 yılında yayınladığı rapora göre İstanbul’un en çok Suriyeli mültecilerin yaşadığı ilçeleri (Erdoğan, 2017:36)

İlçe	İlçe Nüfusu	Suriyeli Göçmen Sayısı	Sayısal Sıralama	Suriye’li Göçmenlerin Nüfusa Oranı (%)	Oransal Sıralama
Küçükçekmece	761.064	38.278	1	5,02	8
Bağcılar	757.162	37.643	2	4,97	9
Sultangazi	521.524	31.426	3	6,02	6
Fatih	419.345	30.747	4	7,33	4
Esenyurt	742.810	29.177	5	3,92	15
Başakşehir	353.311	26.424	6	7,48	3
Zeytinburnu	289.685	25.000	7	8,63	1
Esenler	459.983	22.678	8	4,93	10

Esenler'in bu çalışma bağlamında dikkat çeken bir başka özelliği ise yoksul ve yaşanabilirlik düzeyinin oldukça düşük olmasıdır (İTO, 2010; REIDIN, 2014). Tablo 1'den de görüleceği üzere Suriyeli göçmenler yaşanabilirlik düzeyi bakımında İstanbul'un en yoksul ve yoksun ilçelerini tercih etmektedirler. Dolayısıyla bir ilçenin yaşanabilirlik düzeyinin düşüklüğü ile göç alması arasında bir ilişki olduğu söylenebilir. Marmara Belediyeler Birliği'nin yayınladığı raporda Suriyeli göçmenlerin bu ilçeleri tercih etme nedenleri ise şu şekilde ifade edilmiştir (Erdoğan, 2017-31):

Yani mülteciler nispeten daha yoksul ve doğal olarak kaynakları az olan bölgeleri tercih etmekte, bu bölge insanları da mültecilere daha olumlu yaklaşmaktadır. Bu, hem duygusal bir dayanışma göstergesi hem de bu bölgelerin mültecilerin, geçim kolaylığı ve muhafazakâr yapıları nedeniyle daha kolay uyum sağlayabilecekleri alanlar olası şeklinde yorumlanabilir.

Esenler ilçesi yoksul ve yaşanabilirlik düzeyinin düşük olmasının yanı sıra söz konusu raporda da vurgulandığı üzere İstanbul'un en muhafazakâr ilçeleri arasında yer almaktadır. Öyle ki Sünni Müslümanlık ekseninde siyaset yaptığı iddia edilen (Kalaycıoğlu, 2010; Somer, 2007; Üşenmez & Duman, 2015) AKP'ye oy verme oranı gerek yerel, gerekse genel sonuçlarına bakıldığında oldukça yüksektir (Vatan, 2014). Ancak bölgede etkinliği olan tek parti AKP değildir. Saadet Partisi de oldukça etkili bir diğer partidir. Öyle ki bu iki parti arasındaki çekişme zaman zaman yerel basına da yansımıştır (Esenler, 2015; Sultangazi, 2009).

Kısaca Suriyeli göçmenlerin tercih ettiği ilçelerin başında yer alan Esenler'in bu çalışma bağlamında dikkat çeken en önemli özellikleri yoksul, yaşam kalitesinin düşük ve muhafazakar bir ilçe olması ve en uygun çalışma evrenini bize sunmasıdır. Bu doğrultuda Benzeşik Homojen Örneklem Tekniği ile seçilen 47 kadın ile derinlemesine görüşme sağlanarak veriler toplanmıştır. Bu örneklem tekniğini seçilmesinin amacı, Yıldırım and Şimşek (2011:107)'in de belirttiği üzere “küçük ama benzeşik bir örneklem oluşturma yoluyla belirgin bir alt grubu tanımlamaktır”. Burada alt grup oluşturmanın amacı, örneklem eğitimi düzeyinin düşüklüğü, yoksulluk ve İslami muhafazakarlığın simgesi olan başörtüsü/çarşaf kullanma durumu bakımından homojen olması amaçlıdır. Öyle ki araştırmanın konusu ve amacı bağlamında bakıldığında Müslüman kadınların da toplumsal cinsiyet düzeninde kendi aralarında bir hiyerarşi olması ve bu hiyerarşinin oluşma dinamiklerinin daha net anlaşılmasının amaçlanması nedeniyledir.

Tablo 2: Örneklemen Sosyo-demografik Özellikleri

Yaş	18-24 yaş aralığında olan (kişi sayısı)	25-39 yaş aralığında olan (kişi sayısı)	40 yaş ve üzeri olan (kişi sayısı)
		8	14
Göç edilen bölge	İç Anadolu Bölgesi'nden göç eden (kişi sayısı)	Güneydoğu Anadolu ve Doğu Anadolu Bölgesi'nden göç eden (kişi sayısı)	Karadeniz Bölgesinden göç eden (kişi sayısı)
	16	17	14
Etnik aidiyet sahiplenmesi	Türk	Kürt	Laz
	16	15	5
Eğitim Durumu	Okuma-yazma bilmeyen	İlkokul-ortaokul mezunu olan	Lise mezunu olan
	9	33	5
Dini eğitim alma durumu	Aileden alan	Kuran kursundan alan	
	18	29	
Cemaat mensubiyeti	İsmail Ağa Cemaati	Cemaat mensubiyeti olmayan	
	9	38	
Oy verdiği parti	AKP	HDP	Saadet
	33	10	2

Örneklemen sosyo-demografik özelliklerine Tablo-3'den bakıldığında, eğitim durumunun düşüklüğü göze çarpmaktadır. 47 katılımcının 9'u okuma-yazma bilemekte, 33'ü ilkököl veya ortaokul mezunu iken, yalnızca 5'i lise mezunudur. Örneklemen diğer önemli bir özelliği ise hepsinin Esenler'e Türkiye'nin farklı bölgelerinden göç etmiş olmalarıdır.

Araştırmanın veri analiz stratejisi olarak ise temel olarak çözümleyici tümevarım yaklaşımı benimsenmiştir. Ortaya çıkan veriler NVivo 8 isimli nitel veri analiz programı kullanılarak kodlanmış, kategorileştirilmiş ve daha üst kategorilerde (tema) toplanarak veriler yorumlanmıştır.

BULGULAR

Esenler'de yaşayan yoksul ve yoksun Müslüman kadınların kendileri gibi Müslüman Suriyeli mülteci kadınlar ile ilgili tutumlarının analiz edildiği bu çalışmada elde bulgular, vurgulanmış dişillik madun dişillikğe yönelik tutumlarının oluşmasında kalıplaşmış toplumsal cinsiyet rolleri, namus ve vatana bağlılık gibi unsurların işlevsel olduğuna işaret etmektedir. Bu doğrultuda iyi bir eş olma, dolayısıyla ev içi rolleri tam anlamıyla yerine getirme, namuslu olma ve vatanına sahip çıkma gibi hegemonik erilliği sağlamlaştıran ve yeniden üreten olgular, Suriyeli kadınların toplumsal cinsiyet hiyerarşisinde daha altta konumlandırılmasına neden olmaktadır.

Ev İçi roller

Esenler’de yaşayan kadınların Suriyeli mülteci kadınlara yönelik olumsuz tutumlarını belirleyen en önemli unsurlardan biri, onların bir kadın olarak ev temizliği, çocuk bakımı ve bu rolleri yerine getirirken uysal kadın olma gibi davranışlarda bulunmamalarıdır.

Valla onlar hakkında bir bilgim yok. Kimisi iyi, kimisini bilemem iyi anlatmıyorlar. Yani kimisi temiz, kimisi pasaklı (Nurten, 46)

Biraz cazgırlar herhalde. Kendilerine bakıyorlar ama evlerine bakmıyorlar, pislik içinde yaşıyorlar (Feride, 44)

Nurten (46) ve Feride (44)’nin ifadelerinden görüleceği üzere Suriyeli kadınların ataerkil toplumsal cinsiyet düzeninin erkeklere ve kadınlara biçtiği rol dağılımını tam anlamıyla yerine getirmemektedirler. Dolayısıyla ev içi rolleri layıkıyla yerine getirmek Suriyeli kadınlar karşısında önemli bir güçlenme ve var olma stratejisi olarak işlevi görmektedir.

Valla erkeklerini bilmem ama, kadınları gördüğüm kadarıyla pis. Evlerine girilecek gibi değil, çocukların üstüne başına baksan yine öyle. Ama kendisi makyajını eksik etmez suratından (Leyla, 40)

Leyla (40)’nın ifadelerine bakıldığında Suriyeli mülteci kadınların kişisel bakımlarına önem vererek ev işlerini ihmal etmeleri eksik bir kadınlığın işaretidir. Suriyeli mülteci kadınlara yönelik bu türden bir reaksiyon vurgulanmış dişillığın, hegemonik erilliğin amaç, menfaat ve istekleri doğrultusunda nasıl şekil aldığı göstermektedir.

Namus

Milliyetçiliğin cinsellik ile kurduğu ilişki ile bağlantılı bir durum olan “namus” olgusu, hegemonik erkek kültürünün önemli bir bileşenidir (Kasımoğlu, 2015:258). Ulusun erkek oluşuyla ile vatanın kadın oluşu namus kavramı ile birlikte bağlantılıdır (Najmabadi, 2000:120). Bu anlamda cinsel namus ile ulusal namus birbirinin karşılıklı destekleyicisi olmuştur (Najmabadi, 2000:121). Najmabadi (2000:123)’ye göre vatani bir kadın bedeni olarak kuram söylem, kadın kavramlarını değiştirerek yeni kadınlıklar ve erkeklikler ortaya çıkarmıştır. Kadınlar milliyetçi mücadele dönemlerinde, genellikle bu durumu destekleyici, bastırılmış ve geleneksel rolleri sürdürmeyi sıkı bir biçimde sahiplenmelerine dikkat çeken Nagel (2000:74), bu eğilimin ulusun namusunun simgeleri olarak algılanmalarına yol açtığını belirtir. Esenler’de kadınlar ile yapılan görüşmelerde, Suriyeli mülteci kadınlar ile ilgili tutumlarının da bu doğrultuda şekillendiği gözlemlenmiştir. Bir önceki bölümde ele alınan geleneksel toplumsal cinsiyet rollerini sıkı bir biçimde sahiplenmenin yanı sıra, iffet ve namusuna sahip çıkmama kadınlar açısından aslında vatanın terk edilmiş olmasıyla da bağlantılı görülmektedir. Bir başka ifadeyle vatanını terk etmiş olmak zaten namuslu olmamanın göstergesidir.

Bazen böyle laflar geliyor Türk erkeklerini kandırıp onları eşlerinden ayırıyorlar falan ama ben bunu birebir bilmiyorum. Bence ülkelerine bağlı bir insan olsalar zaten buraya göçmezlerdi savaşlılardı. Benim düşüncem o yani. Hani biz Türkiye’deyiz Müslümanız elhamdülillah burada savaş çıksa biz memleketimizi bırakıp gider miyiz gitmeyiz. Yani biz onların pek Türkiyeli değil de Ermeni olduğunu düşünüyoruz açıkçası bir millet vatanına bağlıysa hani terk etmez bırakmaz yani toprağını. (Hatice,29)

Hatice (29)’nin ifadelerinde görüleceği üzere namus olgusu iffetli olma, vatanına sahip çıkma üzerinden tanımlanmıştır. Ancak dikkat çeken bir başka ayrıntı bu durumun etnisite ve din ile ilişkilendirilmeye çalışılmasıdır. “Türk” ve “Müslüman” kadın olmak namuslu olmanın adete bir sebebi olarak ifade bulmaktadır. Bunun tersini yapan kadın ise kendileri

için öteki olan başka bir etnik yapıya atfen, örneğin Ermeni kadın olma gibi tanımlanmaktadır.

Ben onlar hakkında ne düşünüyorum biliyor musunuz ben onları hiç doğru bulmuyorum. Savaş Allah korusun herkesin başına gelebilir, ben kıyafetlerini doğru bulmuyorum. Kafalarına olanca başörtüyü sarıyorlar ama altlarında tayt var, şuraya kadar taytlarla geziyorlar. Ben giyimlerine karşıyım. Yani bizim Müslüman kadınların kapalılarında pantolon pek yoktur o kadar. Taa ki Suriyeli kadınları görene kadar, şimdi herkeste pantolon var. Hep pantolon üstü giyiyorlar. Ben giyimlerini hiç tasvip etmiyorum. Çok dar dasdar taytı giyiyor, şu kadar bişi giyiyor, kafayı da doluyor –hiç dolamasa daha iyi ama- olanca doluyor, kapalı çıplaklar bence. (Gül, 28)

Cinsel ahlaka ilişkin bir değer anlamı da olan namus, cinsler arasındaki hiyerarşiyi belirleyen önemli toplumsal bir olgudur (Tahincioğlu, 2010). Farklı cinsler arası ilişkiyi belirleyen ve erkeğin kadın bedeni üzerindeki kontrolünü ve tahakkümünü belirleyen namus olgusu, kimi zaman kadınların kendi arasında yarattığı hiyerarşiyi de etkiler. Namus ve vatan ilişkisi, vurgulanmış dişillik perspektifinde idealize edilen kadının hem bedenine hem de vatanına sahip çıkmasını içermektedir. Dolayısıyla sınırları “Müslüman” olma ile tanımlanan milliyetçilik, Müslüman kadının nasıl giyinmesi gerektiğinin de sınırlarını çizmektedir.

Vatanına Sahip Çıkma

Vurgulanmış dişilliğin yine namus ile bağlantılı olarak madun dişillığe yönelttiği eleştirilerden bir diğeri, Suriyeliler’in ülkelerinde savaş varken bir başka ülkeye kaçmalarıdır. Nagel (2000) milliyetçilik ile erkeklik arasındaki bağın yalnızca erkeklerin duygu ve düşüncelerini biçimlendirmedeği, kadınların da bundan etkilendiğini belirtmiştir. Esenler’de yaşayan kadınlar açısından bu durum milliyetçiliğin içeriğinin Müslümanlık ile ilişkilendirilerek sunulduğunu göstermektedir. Vatanına sahip çıkma sorunsalı, Sermin (46) ve Sultan (36)’ın aşağıdaki ifadelerinden de görüleceği üzere Müslüman bir ülkenin vatandaşı olma perspektifinden değerlendirilmektedir:

Allah yardımcıları olsun. Bilmiyorum savaştan kaçmak ne kadar doğru. Tamam orda doğru zor koşullar, ben olsam belki ben de yaparım kadın olarak ama ilahi Müslüman bir ülkeye gitmek isterim. Ülke olarak biz de onlara yardım etmek zorundayız. (Sermin, 46)

Buraya da geldi iyi değil keşke gelmeselerdi. Görüyorsun işte doldu İstanbul. Ne kiralık ev var ne başka bir şey. Alt katlar bile doldu, çünkü Suriyelilerden. Hepsinin 10 tane çocuğu var. Onlar gelmeseydi iyi olurdu da işte onları buraya koydu. Cumhurbaşkanı da diyor o Müslüman kaçtıysa sen o Müslümanı tutamayacak mısın. İşte onlar da haklı ama ne yapıcaz mecbur. İnşallah onların da savaşı durur da onlar da kendi köyüne gider. (Sultan, 36)

İlginç olan, makalemizin genel argümanı çerçevesinde altı çizilmesi gereken husus, vurgulanmış dişilliğin en önemli unsuru olan Müslüman kimliği üzerinden Suriyeli mülteci kadınların değerlendirilmesi ve “kötü Müslüman” etiketiyle yaftalanmasıdır. Bu çerçevede bir Müslüman’ın ülkesini terk etmesi uygun bulunmamaktadır.

Ülkelerinde savaş varken bir Müslüman’ın kaçıp gelmesini pek de uygun bulmuyorum. Hoşlanmıyorum kendilerinden, ama burada bu durumda olmalarına üzülüyorum. Burdan gideceklerini de düşünmüyorum bundan sonra. Çok haklara sahipler artık. (Berra, 21)

Deniz, Hülür ve Ekinci (2016) tarafından yapılan Suriyeli mültecilerin yoğun olarak göç ettiği bölgelerden biri olan Antep-Kilis çevresinde yapılan çalışmanın bulguları da aynı duruma işaret etmektedir. Yapılan alan çalışmasında Suriyeli Müslümanların evlerini, vatanlarını terk etmesi ile ilgili olarak, katılımcılar tarafından onların Kuran-ı Kerim referans

gösterilerek “vatan haini” olarak nitelenmesi, sınırları Müslümanlık ile çizilen milliyetçiliği bize göstermektedir.

İlkin çok kötü şeyler düşündüm, çok kötü şeyler söylendi. Ya bir yandan da düşündüm bizim ülkemizde başımıza böyle bir felaket gelse bize kim sahip çıkacak yani bazı iyileri de var kötülere de var yani içinde. Komşuluklarını hiç iyi demiyorlar burada çok var. Çok ev sahipleriyle mahkemelik oldu diyorlar. Buralarda bir tane ev sahibini öldürdüklerini biliyorum mesela. O yüzden işte korkuyorum daha doğrusu. (Ayten, 41)

Ekonomik ve sosyal haklar gibi kıt kaynakların toplumda “öteki” olan bir grupla paylaşılmak durumunda olunması, Suriyeli mülteci kadınların istenmemesinin bir başka nedenidir:

Bir yönden üzülüyorum bir yönden de ülkelerini bırakıp buraya yerleşiyorlar bu hiç doğru değil dinimizce. artık burası doldu rahatsız oluyoruz. Buraya savaş açılır diye korkuyorum artık. Biraz da yırtıklar onlar Türklerden. Onlar aslında sadece misafir ama sanki buraya da yerleşecekler gibi bir şeyleri de var yani. Eğilimleri var. Başbakan açmasın bence artık kapıları. Niye izin veriyor burası zaten kalabalık. Tuttuğumuz partinin de bazen eleştirdiğimiz tarafları da var. (Şeyma, 20)

Görüldüğü gibi kadınlar için Müslümanlık, kendi vurgulanmış dişilliklerini kurmada önemli bir unsurdur. Öyle ki inanç bakımından aynı özellikleri taşıdıkları başka bir Müslüman kadın grubunu, toplumsal cinsiyet rolleri ve sınırları dinsellik ile çizilmiş milliyetçilik aksında değerlendirmektedirler.

SONUÇ

Suriye’de yaşanan iç savaş nedeniyle Türkiye’ye göç eden mülteciler gerek yaşamsal (barınma, gıda, sağlık vd.), gerek sosyal entegrasyon kaynaklı sorunlarla başa çıkmak zorunda kalmışlar ve kalmaya da devam etmektedirler. Ancak Suriyeli mülteci kadınlar bu göç deneyimini ve sorunları aynı durumdaki mülteci erkeklerden farklı bir şekilde deneyimlemektedirler. Kadınların hem geldikleri ülkedeki egemen toplumsal cinsiyet kalıpları hem de göç ettikleri ülkenin toplumsal cinsiyet kalıplarından kaynaklı farklılıklar ve önyargılar kendileriyle aynı durumda olan erkeklerin yaşadığı sorunlardan daha farklı dinamikler etrafında sorunlarının sorgulanmasını gerekli kılmaktadır. Öyle ki Türkiye özelinde bakıldığında Suriyeli kadınlar ile ilgili olumsuz ve toplumsal cinsiyet temelli söylemler (kuma olarak gelmeleri, bakımlı ve makyajlı olmaları ama pasaklı olmaları gibi) göç ettikleri yerlerde kendilerine yönelik tutumlarda belirleyici olmaktadır.

Bu makalede İstanbul’un yoksul ve muhafazakar bir semtinde yaşayan ve kimliklerini Müslümanlık üzerinden tanımlayan kadınların, son yıllarda göçle gelen Suriyeli mülteci kadınlar ile ilişkileri Connell ‘ın Toplumsal Cinsiyet Rejimi Kuramı çerçevesinde ele alınmıştır. Connell (1998:274)’ın da altını çizdiği üzere erkeklerin tahakkümüne çocuk bakımı ve ev işlerini eksiksiz yerine getirme, namuslu olma, uysal davranışlarda bulunma gibi “kadınsal” erdemleri öne sürerek vurgulanmış dişilliklerini kuran kadınlar, madun dişillikler üzerinde baskı kuracak bir konumda değildir. İki kadınlık tipolojisi birbirini tamamen dışlamamakla birlikte, -çünkü her ikisi de Müslüman gruptur, bu anlamda sahiplenilmesi gerekir-vurgulanmış dişillik, “eksik” olarak nitelendirdiği diğer dişillik bu hiyerarşide daha altta konumlandırılarak kendi kadınlığını ya da “Müslüman kadınlığı”nı yüceltmektedir. Görüldüğü üzere madun her zaman ve koşulda heteroseksüel hegemonyacı sistemi temelden tehdit edici nitelikleri taşımaz. Ancak toplumsal cinsiyet hiyerarşisini daha bütünlükçü bir

şekilde anlamak için baskın grupların gücü kadar bağımlı ve alt grupların toplumsal cinsiyet dinamiklerinin birbiriyle nasıl etkileştiğinin anlaşılması gerekmektedir.

Son olarak belirtilmelidir ki, toplumsal cinsiyet hiyerarşisinde madun dişilliklerin kendi kadınlıklarını hangi parametrelerle kurguladıkları ve var ettikleri de önemlidir. Bu çerçevede, bundan sonra yapılacak araştırmalarda Suriyeli Mülteci kadınların görüşlerinin de alınması ve onların toplumsal cinsiyet hiyerarşisinde kendilerini konumlandıkları yeri tespit etmenin gerektiğinin altını çizmek gerekmektedir.

KAYNAKLAR

- Adıgüzel, Y. (2012). Esenler'de Yaşamak, Memlekette Ölmek: Göç ve Kente Uyum Sürecinde Hemşehrilik. In M. Şentürk (Ed.), *Göç, kentleşme ve aidiyet ekseninde Esenler'i anlamak içinde* (pp. 185-221). İstanbul: Esenler Belediyesi Şehir Düşünce Merkezi Şehir Yayınları.
- AFAD. (2014). *Türkiye'deki Suriyeli Kadınlar*. Retrieved from https://www.afad.gov.tr/upload/Node/17934/xfiles/turkiye_deki-suriyeli-kadınlar_-2014_2_.pdf ALANINDAN ERİŞİM 06.03.2018
- Agos. (2014). Suriyeli Mülteci Kadına Kapmta Tecavüz. Retrieved from <http://www.agos.com.tr/tr/yazi/7939/suriyeli-multeci-kadına-kampta-tecavuz>
- Akıncı, B., Nergiz, A., & Gedik, E. (2015). Uyum süreci üzerine bir değerlendirme: Göç ve toplumsal kabul. *Göç Araştırmaları Dergisi*, 1(2), 58-83.
- Barın, H. (2015). Türkiye'deki Suriyeli Kadınların Toplumsal Bağlamda Yaşadıkları Sorunlar ve Çözüm Önerileri. *Göç Araştırmaları Dergisi*, 1(2), 10-56.
- BBC. (2018). Suriyeli Kadınlar "İnsani Yardım Karşılığı Cinsel İlişkiye Zorlandı".
- Belek, U. (2013). Toplumsal Cinsiyet Algısının Statik Duruşu. In L. Gültekin, G. Güneş, C. Ertung, & A. Şimşek (Eds.), *TOPLUMSAL CİNSİYET VE YANSIMALARI* (pp. 17-27). Ankara: Atılım Üniversitesi Yayınları.
- Budgeon, S. (2014). The Dynamics of Gender Hegemony: Femininities, Masculinities and Social Change. *Sociology*, 48(2), 317-334.
- Castles, S., & Miller, M. J. (2008). *Göçler Çağı: Modern Dünya'da Uluslararası Göç Hareketleri*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Christensen, A.-D., & Jensen, S. Q. (2014). Combining Hegemonic Masculinity and Intersectionality. *NORMA: International Journal for Masculinity Studies*, 9(1), 60-75.
- Connell, R. W. (1998). *Toplumsal Cinsiyet ve İktidar: Toplum, Kişi ve Cinsel Politika* (C. Soydemir, Trans.). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Connell, R. W., & Messerschmidt, J. W. (2005). Hegemonic Masculinity: Rethinking the Concept. *Gender & Society*, 19(6), 829-859.
- Cumhuriyet. (2015). Kaplarda Kadın Ticareti. Retrieved from http://www.cumhuriyet.com.tr/haber/turkiye/188373/Kamplardaki_kadin_ticareti.html
- Çömez Polat, F., & Kaya, E. (2017). Bir Ötekileştirme Pratiği: Türkiye'de Yaşayan Suriyeliler'e Yönelik Tutumlar. *Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1(1), 38-48.
- Deniz, Ç., Hülür, B., & Ekinci, Y. (2016). Göç, Strateji ve Taktik: Suriyeli Sığınmacıların Gündelik Hayat Deneyimleri. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9(42), 1077-1087.
- Deniz, O. (2009). Mülteci Hareketleri Açısından Van Kentinin Durumu ve Kentteki Mültecilerin Demografik Profili. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 14(22).

- Erdoğan, M. (2014). *Türkiye'deki Suriyeliler: Toplumsal Kabul ve Uyum Araştırması*. Retrieved from Ankara:
- Erdoğan, M. (2017). *"Kopuş"tan Uyuma "Kent Mültecileri"- Suriyeli Mülteciler ve Belediyelerin Süreç Yönetimi: İstanbul Örneği*. İstanbul: Marmara Beldiyeler Birliği Kültür Yayınları.
- Esenler. (2015). "Özbek Göksu'yu Aç tavuğa Benzetti". *Gazete Esenler*. Retrieved from (<http://www.gazeteesenler.com/Haber/Yerel-Haber/04102015/Ozbek-Goksuyu-ac-tavuga-benzetti.php> , 20 Ekim 2016'da erişildi).
- Giddens, A. (2013). *Sosyoloji* İstanbul: Kırmızı Yayınları.
- Giddens, A. (2017). *Sosyoloji* (M. Şenol, Trans. S. Tüfekçioğlu, A. N. Durakbaşa, & F. K. Şenel Eds.). İstanbul: Kırmızı Yayınları.
- Göker, G., & Keskin, S. (2016). Haber Medyası ve Mülteciler: Suriyeli Mültecilerin Türk Yazılı Basınındaki Temsili. *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*(41).
- Harunoğulları, M., & Cengiz, D. (2014). Suriyeli Göçmenlerin Mekânsal Analizi: Hatay (Antakya) Örneği. *TUCAUM-VIII. Coğrafya Sempozyumu*, 23-24.
- Haşar, S. (2017). Güzellik Geçicidir-Düşlerimiz ve Güzellik Arayışlarımız ya da Yeni bir Güzellik Tesisi: Yerli Televizyon Dizileri. *Journal of Awareness*, 2, 307-322.
- İTO. (2010). "İstanbul'da Yaşam Kalitesi Araştırması". Retrieved from (<http://www.ito.org.tr/itoyayin/0023050.pdf> , 20 Haziran 2015'te erişildi)
- Kalaycıoğlu, E. (2010). Justice and Development Party at the Helm: Resurgence of Islam or Restitution of the Right-of-Center Predominant Party? *Turkish Studies*, 11(1), 29-44.
- Karakaya, E. (2017). Suriyeli Kadınlar: Komşularımız, Kız kardeşlerimiz. Retrieved from <https://ekmekvegul.net/dergi/suriyeli-kadınlar-komsularımız-kız-kardelerimiz> alanından erişim 10.03.2018
- KARAR. (2015). Suriyeli Kadınların Kuma Dramı. Retrieved from <http://www.karar.com/gundem-haberleri/suriyeli-kadınların-kuma-dramı#>
- Kasımoğlu, A. (2015). Milliyetçiliğe Dair Çözömlerinde Toplumsal Cinsiyet Olgusu. *Yalova Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(10), 241-273.
- Kirişçi, K. (2014). *Misafirliğin Ötesine Geçerken Türkiye'nin "Suriyeli mülteciler" Sınırı*. Retrieved from Ankara:
- Kivilcim, Z. (2016). Legal Violence Against Syrian Female Refugees in Turkey. *Feminist Legal Studies*, 24(2), 193-214.
- Küçükşen, K. (2017). Suriyeli Sığınmacı Kadınlarda Sosyal Dışlanma Algısı Üzerine Nitel Bir Çalışma. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 6(5), 2399-2413.
- MültecilerDerneği. (2018). *Türkiye'deki Suriyeli Sayısı*. Retrieved from <http://mülteciler.org.tr/turkiyedeki-suriyeli-sayisi/> alanından erişim 05.03.2018
- Nagel, J. (2000). Erkeklik ve Milliyetçilik: Ulusun İnşasında Toplumsal Cinsiyet ve cCnsellik. In A. G. Altınay (Ed.), *Vatan Millet Kadınlar. Der: Altınay, AG İstanbul: İletişim Yayınları. ss* (pp. 58-94). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Najmabadi, A. (2000). Sevgili ve Ana Olarak Erotik Vatan. In A. G. Altınay (Ed.), *Vatan, Millet, Kadınlar* (pp. 118-154). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Oytun, O., & Gündoğar, S. S. (2015). *Suriyeli Sığınmacıların Türkiye'ye Etkileri Raporu*. Ankara: ORSAM-TESEV Rapor No:195.
- Özmenek Çarmıklı, E. (2015). Misafirperverliğin Sınırları: Yeni Sorunların Başlangıcı. *TUSİAD Görüş Dergisi*, 88, 22-25.
- REIDIN. (2014). "SED (Sosyo-ekonomik Derecelendirme Raporu)". Retrieved from (<http://www.reidin.com/MarketTrends/?tab=getIndicator&IndicatorType=SER&cnt=TR> , 17 Nisan 2015'te erişildi).

- Schippers, M. (2007). Recovering the Feminine Other: Masculinity, Femininity, and Gender Hegemony. *Theory and society*, 36(1), 85-102.
- Somer, M. (2007). Moderate Islam and Secularist Opposition in Turkey: Implications for the World, Muslims and Secular Democracy. *Third World Quarterly*, 28(7), 1271-1289.
- Sultangazi. (2009). "AKP Tabanı Kazan Kaldırdı". *Sultangazi Gazetesi*. Retrieved from (http://www.sultangazigazetesi.com/haber/-akp_tabani_kazan_kaldirdi-9083.html , 20 Ekim 2016'da erişildi).
- Şahin, C. (2001). Yurt Dışı Göçün Bireyin Psikolojik Sağlığı Üzerindeki Etkisine İlişkin Kuramsal Bir İnceleme. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 21(2).
- T24. (2015). Suriyeli Kadınlar kamplarda 5 Bin TL'ye Satılıyor. Retrieved from <http://t24.com.tr/haber/suriyeli-kadinlar-kamplarda-5-bin-tlye-satiliyor,284133>
- Tahincioğlu, A. N. Y. (2010). Namusun ve Namus Cinayetlerinin Cinsiyet Eşitsizlikleri Bağlamında Analizi. *Kültür ve İletişim*, 131-158.
- TUİK. (2018). *Evlenme ve Boşanma İstatistikleri*. Retrieved from file:///C:/Users/tu%C4%9Fba/Downloads/Evlenme_ve_Bo%C5%9Fanma_%C4%B0statistikl_02.03.2018.pdf
- Tunç, A. Ş. (2015). Mülteci Davranışı ve Toplumsal Etkileri: Türkiye'deki Suriyelilere İlişkin Bir Değerlendirme. . 2(2).
- UNHCR. (2016). *Global Trends Report. UN Refugee Agency*. Retrieved from <http://www.unhcr.org/5943e8a34.pdf> alanından 05.03.2018 tarihinde erişildi
- Üşenmez, Ö., & Duman, L. (2015). Identity Problems in Turkey: Alevis and AKP. *Alternative Politics/Alternatif Politika*, 7(3), 620-644.
- Vatan. (2014). "Erdoğan İstanbul'un 20 ilçesinde Türkiye Ortalamasının Üstünde Çıktı". *Vatan Gazetesi*. Retrieved from (<http://www.gazetevatan.com/erdogan-istanbul-un-20-ilcesinde-turkiye-ortalamasinin-ustune-cikti-666924-gundem/>, 2 Şubat 2017'de erişildi).
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2011). *Sosyal Bilimlerde Nitel Arastırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.